

ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์*

FACTORS AFFECTING THE EFFECTIVENESS OF ELDERLY QUALITY OF LIFE DEVELOPMENT OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN PHETCHABUN PROVINCE

สุพล ศิริ, บุญทัน ดอกไธสง, พิเชฐ ทังโต

Supon Siri, Boonton Dockthaisong, Phichet Thangto

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: Suponsiri2509@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ 2. ศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน หาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามานะ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 5 กลุ่ม รวม 19 รูปหรือคน เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ แบบสอบถาม การวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียง

ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย 1. ด้านร่างกาย 2. ด้านจิตใจ 3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม และ 5. ด้านสิ่งแวดล้อม โดยการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุอาศัยปัจจัยพื้นฐานเพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ ปัจจัยการบริหาร นอกจากนั้นยังบูรณาการหลักภavana 4 มาใช้เพื่อเป็นตัวส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ มากยิ่งขึ้น โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ ปัจจัยการบริหาร + พุทธบูรณาการหลักภavana 4 = ประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การพัฒนาคุณภาพชีวิต; ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research article are: 1. Study the factors affecting the effectiveness of improving the quality of life of the elderly of local government organizations in Phetchabun Province. 2. Study the integration of Buddhist principles with the development of the quality of life of the elderly of local government organizations in the province. Phetchabun It is a combined method research. Using qualitative research methods and quantitative research the sample size was 392 people. The sample size was determined using Yamane's formula. There are 5 groups of key informants, totaling 19 figures or people. Research tools include focus group interviews, questionnaires, analysis by finding frequencies, percentages, means, standard deviations. Stepwise regression analysis Analyzed using the technique of content and context analysis. Present information in an essay.

From the study, the effectiveness of the quality-of-life development for the elderly of Local Administrative Organizations in Phetchabun Province consisted of 4 aspects: 1. physical aspect, 2. mental aspect, 3. social relationship aspect, and 4. environment aspect. The development of the elderly's quality of life relies on the basic factors that support the development of the elderly's quality of life, namely the management factor. In addition, it has integrated the four principles of Bhavana to be used to promote the effectiveness of improving the quality of life for the elderly in Local Administrative Organizations in Phetchabun Province. “Effectiveness in the Development of the Elderly Quality of Life = Administrative Factors + 4 Bhavana Principles”

Key words: Effectiveness; Quality of Life Development; Elderly People

บทนำ

จากการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2553-2583 กลุ่มผู้สูงอายุวัย กลางและวัยปลายมีแนวโน้ม เพิ่มสูงขึ้นสะท้อนถึงภาระค่าใช้จ่ายด้าน สุขภาพที่เพิ่มมากขึ้นขณะที่ ผู้สูงอายุจำนวนมากยังมีรายได้ไม่เพียงพอ ในการยังชีพ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก 10.3 ล้านคน (ร้อยละ 16.2) ในปี 2558 เป็น 20.5 ล้านคน

(ร้อยละ 32.1) ในปี พ.ศ. 2583 ประชากรผู้สูงอายุ (60 ปีขึ้นไป) ในปี 2563 มีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 12 ล้านคน (ร้อยละ 18) เพิ่มขึ้นเป็น 20.42 ล้านคน (ร้อยละ 31.28) ในปี 2583 โดยในปี 2562 เป็นปีแรกที่จำนวนประชากรวัยเด็กเท่ากับ ประชากรผู้สูงอายุที่ 11.3 ล้านคน

หลังจากนั้นจำนวนประชากรวัยเด็กน้อยกว่าผู้สูงอายุมาโดยตลอด การเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุวัยกลางและวัยปลายจะส่งผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลที่เพิ่มสูงขึ้น แม้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกำลังแรงงานเพิ่มขึ้น แต่มีรายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย เนื่องจากการออมน้อยและแหล่งรายได้หลักร้อยละ 78.5 ของรายได้ทั้งหมดมาจากการเกื้อหนุนของบุตร (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560)

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุโดยแท้จริง จึงขึ้นอยู่กับความสามารถของปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนสู่ความผาสุกของชีวิตได้ โดยมีองค์กร/หน่วยงานต่างๆ เป็นปัจจัย สนับสนุน หรืออาจกล่าวได้ว่าภาครัฐได้เห็นความสำคัญของผู้สูงอายุนับตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันการ ร่วมมือของทุกภาคส่วนเป็นสิ่งสะท้อนให้สังคมรู้ว่า ผู้สูงอายุเป็นทรัพยากรทางปัญญาและทรงคุณค่า ควรแก่การดูแลรักษาเพราะ “เขาคือที่พึ่งทางใจ” ของบุตรหลานเป็นที่เคารพนับถือของบุคคลในวงศาคณาญาติ และยังได้รับการยกย่องจากสังคมว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ มีความคิดความอ่านสุขุมรอบคอบ และเคยทำประโยชน์กับสังคมมาแล้ว เพื่อเติมเต็มความผาสุกให้กับชีวิตในห้วงสุดท้ายที่คงเหลืออยู่ (สมโภชน์ อเนกสุข และ กชกร สังชาติ, 2557)

คุณภาพชีวิตนั้นมาจากคำสองคำประกอบด้วย คุณภาพและชีวิต หมายรวมถึงลักษณะที่ดีหรือความเป็นอยู่ที่ดีของบุคคลได้มีผู้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้หลายลักษณะ ที่คล้ายคลึงและ แตกต่างกันเช่น ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) ความสุข (Happiness) และผาสุก (Wellbeing) และในอีกลักษณะหนึ่ง คุณภาพชีวิตคือการรับรู้สถานการณ์ในด้านต่าง ๆ ของชีวิตเป็นการรับรู้ของบุคคลที่ได้รับการสนองตอบต่อความต้องการด้านร่างกาย จิตใจและสังคม ซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ที่ทำให้บุคคลสามารถดำรงชีวิตได้อย่างปกติสุข ด้วยการมีสุขภาพดี มีรายได้พอเพียง ไม่มีภาวะกดดัน ด้านจิตใจ และการได้รับการเกื้อหนุนจากครอบครัวและเพื่อนในอดีตรากฐานการดำรงชีพของผู้สูงอายุ ผูกพันกับวัฒนธรรมประเพณีในท้องถิ่นที่อาศัยของตน ดังนั้นถิ่นที่อยู่จึงเป็นที่รวมกิจกรรมของผู้สูงอายุการใช้โอกาสในการถ่ายทอดภูมิปัญญาให้กับลูกหลานด้วยการทำกิจกรรมร่วมกัน ทำให้ไม่รู้สีกว่าเหงา มีชีวิตชีวา ปรับตัวให้มีความสุขได้สิ่งที่ผู้สูงอายุได้แสดงออกนั้น ย่อมเป็นประโยชน์กับทุกฝ่ายทั้งตนเองและส่วนรวม ความดีที่ทรงคุณค่านี้นี้ ภาครัฐได้ชดเชยโดยบรรจุนิติประโยชน์ที่ควรได้ ของผู้สูงอายุ ใช้นโยบายสาธารณะที่เน้นสุขภาพเป็นหลัก เป้าหมายหลัก คือคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

โดยการเตรียมความพร้อมด้านการคุ้มครองทางสังคม ด้านบริหารจัดการ ด้านการพัฒนาบุคลากร ผู้สูงอายุ การพัฒนาองค์กร ด้านการติดตาม (คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี, 2545) การปรับตัวของผู้สูงอายุจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะช่วยให้ชีวิตมีความสุขปัจจัยสนับสนุนที่ได้รับจากสวัสดิการจากภาครัฐเป็นเพียงบริการส่วนหนึ่ง แต่สิ่งที่ ผู้สูงอายุต้องการอย่างแท้จริงคือการได้อยู่ร่วมกับครอบครัวที่อบอุ่น ทำกิจกรรมร่วมกับบุตรหลาน ใช้ชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่ดีโดยข้อเท็จจริงแล้วผู้สูงอายุส่วนใหญ่มัคงอาศัยอยู่กับครอบครัวซึ่งเป็นแหล่งสนับสนุนพื้นฐานที่สำคัญ การดูแลผู้สูงอายุแสดงถึงความเคารพ ความรักความกตัญญูต่อเวลาที่ ครอบครัวจึงมีบทบาทที่สำคัญยิ่งและแรงสนับสนุนจากเพื่อนบ้านในวัยเดียวกันเกิดความสัมพันธ์เชิงบวกกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุเช่นกัน คุณภาพชีวิตที่ดีของผู้สูงอายุย่อมมาจากสมาชิกใน ครอบครัว ซึ่งให้ความรัก ความห่วงใยอย่างสม่ำเสมอ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์
2. เพื่อศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่กำหนดไว้ตามเขตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 11 เขต ในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 18,404 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้หาขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยสูตรของยามาเน (Taro Yamane) และกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อน 0.05 ดังนั้น จึงได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 392 คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กลุ่มประธานชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และ กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา รวม

19 รูปหรือคน การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูปหรือคน

3. เครื่องมือในการวิจัย

3.1 แบบสัมภาษณ์

3.2 แบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.3 แบบสอบถาม

โดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และนำมาหาค่า ดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item Objective Congruence : IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านจะประเมินให้ คะแนน 3 ระดับ คือ +1 = มีความสอดคล้อง 0 = ไม่แน่ใจ -1 = ไม่สอดคล้อง แล้วคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.80 - 1.00 ทุกข้อ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถาม และมีโครงสร้างคำถาม 5 ตอน ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง คือผู้สูงอายุในจังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 11 แห่ง โดยใช้วิธีการกระจายตามสัดส่วน เมื่อรวบรวมแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาทั้งหมด จำนวน 392 ชุด แล้วซึ่งคิดเป็น 100 เปอร์เซ็นต์

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) จำนวน 19 รูปหรือคน ดำเนินการบันทึกข้อมูลที่ได้รับด้วยการจดบันทึก การทบทวนข้อมูลคำตอบ และการบันทึกเสียงให้ครบถ้วนตามคำถามในการสัมภาษณ์ และตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม โดยการ ใช้การประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทาง สังคมศาสตร์เสนอข้อมูล ดังนี้

1. สถานภาพส่วนบุคคลวิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารและหลักภาวนา 4 และประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ใช้การวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

4. ข้อมูลที่ได้จากคำถามปลายเปิด นำมาจัดกลุ่มคำตอบวิเคราะห์รายข้อ วิเคราะห์โดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท (Content Analysis Techniques) นำเสนอข้อมูลโดยเขียนเป็นความเรียง

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 64.5 มีอายุระหว่าง 65-69 ปี มีจำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 33.7 มีสถานะสมรส มีจำนวน 212 คน คิดเป็นร้อยละ 54.1 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 263 คน คิดเป็นร้อยละ 67.1 มีอาชีพเกษตรกร จำนวน 195 คน คิดเป็นร้อยละ 49.7 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ไม่เกิน 5,000 บาท จำนวน 172 คน คิดเป็นร้อยละ 43.9

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แยกตามวัตถุประสงค์การวิจัย 2 ประการ คือ

1. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า ปัจจัยการบริหาร ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ มี 2 ด้าน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่า ปัจจัยการบริหาร สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิภาพการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 45.7 และเมื่อ พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารจัดการ สามารถทำนายต่อประสิทธิภาพการพัฒนา คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 41.7 ด้านงบประมาณ สามารถทำนายได้ร้อยละ 17.4 ตามลำดับ

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่ หลักภavana 4 ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ มี 2 ด้าน มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แสดงว่าหลักภavana 4 สามารถร่วมกันทำนายผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 57.2 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ปัญญาภavana การพัฒนาปัญญา สามารถทำนายผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 38.8 จิตตภาวนา การพัฒนาด้านจิตใจ สามารถทำนายได้ร้อยละ 32.7 ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

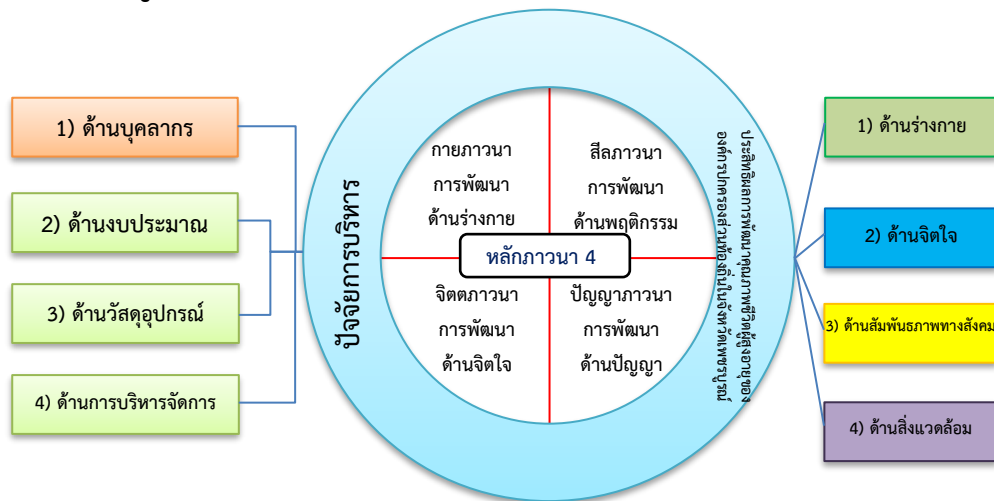
การวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า มีปัจจัยการบริหาร 2 ด้าน ที่ส่งผลต่อประสิทธิผล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ แสดงว่า ปัจจัยการบริหาร สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 45.7 ในขณะที่หลักภาวนา 4 มี 2 ด้าน ที่ส่งผลต่อ ประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ แสดงว่า หลักภาวนา 4 สามารถร่วมกันทำนายประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ ได้ร้อยละ 57.2 สอดคล้องกับปาริชาติ ชาลีเครือ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิได้แก่ เป้าหมาย คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ความชัดเจนในการกำหนดนโยบาย การนำ สภาพแวดล้อมทั้งภายใน ภายนอกจังหวัดชัยภูมิมาเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบาย บทบาทหน้าที่ศักยภาพขององค์การบริหาร ส่วนจังหวัดชัยภูมิ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ มีการจัดสวัสดิการสังคมให้ผู้สูงอายุ ได้แก่ การประกันสังคม การมีงานทำมีรายได้ และการบริการสังคมด้วยยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผู้สูงอายุจังหวัดชัยภูมิ ทั้งนี้ในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเพิ่มคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ตามปัจจัยที่เป็น ผลของการวิจัยนี้ คือ การจัดสวัสดิการสังคม ได้แก่ การประกันสังคมกองทุนผู้สูงอายุ กองทุนดูแล ผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง การฝึกอาชีพ การดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเจริญ นุชนิยม (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยวิธีพุทธบูรณาการ พบว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาประกอบด้วย กายภาวนา ศิลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เพื่อการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ ให้มีความสุข รู้จักวิธีการ ดูแลสุขภาพกายและจิต รู้จักการประมาณ ในการบริโภค ปฏิบัติตนให้อยู่ในศีล เพิ่มพูนความเพียร เพื่อส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุ ด้วยวิธีพุทธบูรณาการด้วยการพัฒนา 4 ด้าน คือ พัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และ พัฒนาปัญญาตามหลักธรรมสามารถดำรงชีวิตให้เป็นประโยชน์ ต่อดนเองและสังคมการป้องกันดูแลรักษา ส่งเสริมสุขภาพของ

ตนเป็นเรื่องสำคัญ ถาต้องการมีสุขภาพ ที่แข็งแรง สมบูรณ์ ผู้สูงอายุต้องทำกิจกรรมหลายๆ อย่างประกอบกัน อย่างสม่ำเสมอและเหมาะสม กับวัย เพื่อให้ผู้สูงอายุมี คุณภาพ ชีวิตที่ดี เป็นอยู่อย่างปลอดภัยมีความสุข จิตใจผ่องใส ปรับตัวให้เข้าใจกับความเป็นจริง สามารถ ดำเนินชีวิตได้ด้วยความสุขและสิ่งที่สำคัญสามารถดำรงชีวิตอยู่อย่าง มีความสุข

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ การบูรณาการหลักพุทธธรรม ได้แก่หลักภาวนา 4 ข้อ ค้นพบที่สำคัญคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ใน จังหวัด เพชรบูรณ์ เกิดจากสี่ภาวนา การพัฒนาด้านพฤติกรรม มาเป็นอันดับ 1 แสดงให้เห็นว่าในการ บริหารจัดการที่ดีควรมีพฤติกรรมที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีที่จะบริหารจัดการให้ บรรลุผลสำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ มีการพัฒนาด้านปัญญา ด้านจิตใจและมีการพัฒนาด้าน ร่างกายเพื่อให้การ บริหารงานมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวนิดา นิลวรรณ และคณะ (2563) ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้ หลักภาวนา 4 ตามแนว พระพุทธศาสนาเถรวาทสู่สังคมผู้สูงอายุ พบว่า มีความพร้อม และรับมือกับความ เปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย พฤติกรรม จิตใจ และการพัฒนาปัญญา เพื่อให้มี ศักยภาพที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการป้องกัน ปัญหาที่อาจจะ เกิดขึ้นตามมา จากการก้าวหน้าสู่สังคมผู้สูงอายุในอนาคต และประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนา เถรวาทสู่สังคมผู้สูงอายุสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหา ให้กับ ผู้สูงอายุในสังคมได้อย่างครบถ้วน ทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านความต้องการทางร่างกาย โดยใช้หลักกาย ภาวนา ด้านพฤติกรรมในการอยู่ ร่วมกันในสังคม โดยใช้หลักศีลภาวนา ด้านจิตใจโดยใช้หลักจิตตภาวนา และด้านการพัฒนาปัญญา โดยใช้หลักปัญญาภาวนา ซึ่ง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุนทรภิตติคุณ (เดชา อินทปญโญ) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง หลักพุทธธรรมกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ พบว่า องค์ประกอบในการ ดำเนินชีวิตที่มีองค์รวม 3 ด้าน ได้แก่ หลักไตรสิกขา กล่าวคือ 1. การพัฒนาด้าน ความสัมพันธ์กับ สิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อม ทางสังคมเรียกรวมกันว่าศีล 2. การพัฒนา ด้านจิต และสุขภาพให้เป็นจิตใจที่ดำรงมีความสุข โดยมี เจตจำนงที่เป็นกุศล และมีสภาพเอื้อพร้อม ต่อการใช้งานทางปัญญา เรียกว่าสมาธิ 3. การพัฒนา ด้านปัญญา ซึ่งการดำเนินชีวิต เป็นองค์รวมทั้ง 3 ด้านนั้น ต้องมีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงถึงกัน อย่างต่อเนื่อง และแนวคิดหลักไตรสิกขา สามารถ นำมาพัฒนา 4 ด้าน คือ ภาวนา 4 ประกอบด้วย กายภาวนา คือ การดูแลสุขภาพ ศีลภาวนา คือการดูแล สัมพันธภาพกับผู้อื่น จิตตภาวนา คือ การดูแลสุขภาพจิตใจตนเอง และปัญญาภาวนาคือ การคิดพิจารณาทุกสิ่งอย่างรอบคอบ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการศึกษา
ที่มา: สังเคราะห์โดย นายสุพล ศิริ

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ สามารถอธิบายได้ว่าประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมมีองค์ประกอบที่สำคัญคือ (ปัจจัยการบริหาร + พุทธบูรณาการหลักภาวนา 4) = เกิดประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ดังนี้

ปัจจัยการบริหาร ประกอบด้วย

1. ด้านบุคลากร (Man) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบุคลากรให้คำแนะนำผู้สูงอายุด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ให้การดูแลได้อย่างทั่วถึง ให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีบุคลากรปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ

2. ด้านงบประมาณ (Money) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับการดูแลสุขสวะของผู้สูงอายุเพื่อช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาด้านสุขภาพ มีการช่วยเหลือด้านค่าครองชีพ และยังได้จัดสรรงบประมาณสำหรับด้านสนทนการให้แก่ผู้สูงอายุ

3. ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Material) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดเตรียมอุปกรณ์การเฝ้าระวัง เพื่อควบคุมโรคติดต่อให้แก่ผู้สูงอายุ นอกจากนี้มีการจัดรถรับส่ง

บริการ พร้อมกับการจัดหาอุปกรณ์ให้แก่ผู้สูงอายุที่พิการหรือผู้สูงอายุที่ประสบอุบัติเหตุ และทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็มีการจัดหาอุปกรณ์ในการออกกำลังกายที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

4. ด้านการบริหารจัดการ (Management) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ พร้อมกันนี้ก็มีทีมงานคอยอำนวยความสะดวกร่วมแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นและมีการออกไปเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ มีการจัดทำแผนเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ นอกจากนี้ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการแต่งตั้งบุคลากรจัดกิจกรรมตรวจสอบสุขภาพของผู้สูงอายุ

พุทธบูรณาการหลักภาวนา 4 เป็นหลักธรรมที่เป็นพื้นฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย

1. กายภาวนา หรือ การพัฒนาด้านร่างกาย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการส่งเสริมให้ความรู้ด้านการดูแลสุขภาพสุขภาพ มีการแนะนำให้ผู้สูงอายุดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงพร้อมกับการจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุอย่างทั่วถึงและทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังมีการสร้างสวนสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุได้พักผ่อนออกกำลังกาย และได้พบปะสนทนากัน

2. สีลภาวนา หรือ การพัฒนาด้านพฤติกรรม ทางองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในชุมชน พร้อมกับการส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุ นอกจากนั้นก็มีการถือศีลและปฏิบัติธรรมและจัดกิจกรรมอบรมธรรมะให้แก่ผู้สูงอายุ เป็นประจำเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ฝึกปฏิบัติเป็นกิจวัตรประจำวัน

3. จิตตภาวนา หรือ การพัฒนาด้านจิตใจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการพบปะของผู้สูงอายุเพื่อพัฒนาด้านจิตใจ นอกจากนี้ก็ยังมีการเสริมการดูแลสุขภาพจิตใจให้แก่ผู้สูงอายุ พร้อมกับจัดกิจกรรมสวดมนต์ไหว้พระในช่วงเทศกาลสำคัญ ๆ และมีการให้ความรู้ในเรื่องของการปฏิบัติธรรมแก่ผู้สูงอายุ

4. ปัญญาภาวนา หรือ การพัฒนาด้านปัญญา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการจัดกิจกรรมถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้มีการจัดกิจกรรมอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนพร้อมกับให้ความรู้ด้านสถานการณ์ปัจจุบันและจัดอบรมให้ความรู้ในการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัยแก่ผู้สูงอายุเพื่อเป็นการเสริมสร้างทางปัญญา

นำไปสู่การเกิดประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

เรียนรู้การบริหารจัดการเชิงระบบ โดยให้ความสำคัญกับการสร้างการมีส่วนร่วม การส่งเสริม การพัฒนาศักยภาพของแกนนำและการหนุนเสริมให้เกิดการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนบูรณาการร่วมกับภาคีเครือข่าย ภายใต้แนวคิดการสร้างศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถ เพื่อส่งเสริมประสิทธิผลการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ อันส่งผลให้มี

1. ด้านร่างกาย ได้แก่ ผู้สูงอายุสามารถพึ่งพาตนเองได้โดยไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น บริโภคอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย มีสมรรถภาพทางด้านร่างกายโดยมีการเคลื่อนไหวได้ และมีสุขภาพร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ในการใช้ชีวิตประจำวันตามปกติ
2. ด้านจิตใจ ได้แก่ ผู้สูงอายุสามารถตัดสินใจทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเองและครอบครัว สังคม ชุมชนได้ พร้อมกับมีสภาพทางจิตที่อ่อนโยน มีเมตตาต่อผู้อื่น สามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมได้เป็นอย่างดีและควบคุมอารมณ์ของตนได้เป็นอย่างดีเมื่อเผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้น
3. ด้านสัมพันธภาพทางสังคม ได้แก่ ผู้สูงอายุมีสัมพันธภาพที่ดีกับบุคคลอื่นในสังคมพร้อมกับสามารถอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและผู้สูงอายุไม่เบียดเบียนหรือสร้างความเดือดร้อนให้แก่ผู้อื่น
4. ด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมที่ดีมีผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมกันนั้นผู้สูงอายุก็มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม เมื่อสิ่งแวดล้อมดี มีความปลอดภัย ทำให้ผู้สูงอายุพอใจกับการเดินทางไปไหนมาไหนก็มีความสุข และส่งผลทำให้ผู้สูงอายุพอใจกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรจัดทำแผนหรือกำหนดยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาหรือส่งเสริมผู้สูงอายุให้มี กิจกรรมหรือมีงานทำเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้เกิดความเข้มแข็ง ไม่พึ่งพียง และมีความรู้สึกวาดตนยังทำประโยชน์ได้
2. ภาครัฐควรมีนโยบายในการบูรณาการหลักศาสนา เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ และเสริมสร้างความเข้มแข็งทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้สมบูรณ์พร้อม จะเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัว ผู้สูงอายุ ครอบครัวและสังคมต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรดำเนินการพัฒนาและปรับปรุงในเรื่องการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ และให้ผู้สูงอายุเป็นคนกำหนดกิจกรรมเอง ทั้งนี้เพื่อที่กิจกรรมนั้นจะได้เกิดประโยชน์และตรง ต่อความต้องการของผู้สูงอายุมากที่สุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในการดำเนินชีวิตในครอบครัว ชุมชน และสังคม

2. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาด้าน สุขภาพ หรือพิการ เพื่อนำผลที่ได้นำเสนอรัฐบาลจัดทำเป็นนโยบายระดับประเทศต่อไป

3. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพจิตใจของผู้สูงอายุให้เกิดความเข้มแข็งทางจิตใจและพร้อมดำเนินชีวิตต่อไปอย่างมีความสุข

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติสำนักนายกรัฐมนตรี (2545). *แผนพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 พ.ศ. 2546-2564*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- เจริญ นุชนิยม. (2560). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยพุทธบูรณาการ* (ดุชนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุชนิพนธ์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นวินดา นิลวรรณและคณะ. การประยุกต์ใช้หลักภวนา 4 ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทสู่สังคมผู้สูงอายุ. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*, 7(3), 39-49.
- ปาริชาติ ชาลีเครือ. (2561). ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยภูมิ. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์*, 6(4), 1621-1632.
- พระสุนทรภิตติคุณ (เดชา อินทปดฺโญ). (2560). หลักพุทธธรรมกับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมในผู้สูงอายุ *วารสารมหาจุฬาวชิการ*, 3(1), 11-25.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (2560). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2560*. กรุงเทพฯ: บริษัท ทีคิวพีจำกัด.
- ศุภลักษณ์ ช่วยชูหน, เพ็ชรภรณ์ ชัชวาลชาญชนกิจ. (2564). องค์ประกอบและปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในจังหวัดชุมพร. *วารสารสหวิทยาการวิจัย*. 10(1), 35-47.
- สมโภชน์ อเนกสุข และ กชกร สังชาติ. (2557). รูปแบบการดำรงชีวิตของผู้สูงวัยอายุเกิน 100 ปี จังหวัดชลบุรี. *วารสารศึกษาศาสตร์*. 17(1), 95-107.